

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Баранова В. Г.

“ ” _ 20 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси і кредит»

за темою:

«Ринок страхових послуг в Україні. Тенденції та перспективи розвитку»

Виконавець:
студентка факультету фінансів
та банківської справи

Синя Анастасія Григорівна

/підпис/

Науковий керівник:
старший викладач

Сташкевич Наталія Миколаївна

/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	7
1.1 Сутність, структура та особливості функціонування страхового ринку	7
1.2. Ретроспектива становлення та етапи розвитку страхового ринку України ...	17
1.3. Державне регулювання страхового ринку України – вплив на функціонування та розвиток.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	29
2.1 Оцінка впливу іноземного капіталу на структуру страхового	29
ринку України.....	29
2.2. Аналіз діяльності СК «РЗУ Україна на ринку страхування.....	33
2.3 Оцінка економічної ефективності стратегії страхування в Україні	40
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ	47
3.1 Напрями та перспективи стратегічного розвитку страхового.....	47
ринку України.....	47
3.2 Світовий досвід функціонування страхового ринку та шляхи його імплементації в Україні.....	53
3.3 Шляхи удосконалення функціонування страхового ринку України.....	67
ВИСНОВОК	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається тим, що з переходом до ринкових відносин і демонополізацією всього народного господарства в країні став формуватися національний ринок страхування. Становлення національного ринку страхування відбувалося стихійно, без реальної підтримки з боку держави, і без спеціальних програм, де були б сформульовані стратегічні і тактичні цілі його розвитку. В даний час, український національний страховий ринок відстає у своєму розвитку від національних ринків страхування інших країн. Слід зазначити, що національний ринок страхування більшим ступенем формується за рахунок регіональних ринків, у розвитку яких спостерігаються значні диспропорції.

Проблема формування і розвитку регіонального ринку страхування є актуальною і малодослідженою. Вона вимагає до себе такої ж уваги, як і розвиток реального сектора економіки. Сформована несприятлива соціально - економічна обстановка в ряді регіонів України вимагає пошук нових джерел інвестицій в економіку регіону. Незважаючи на це до сих пір в регіональних економіках практично не враховуються інвестиційні можливості страхових організацій.

Актуальність проблеми розвитку регіонального ринку страхування полягає і в тому, що саме суспільство ще не в змозі адекватно оцінювати і управляти численними ризиками, які супроводжують і відтворювальні економічні процеси, і приватне життя громадян. Страхування дозволяє забезпечити стан впевненості в завтрашньому дні для кожної людини і господарюючого суб'єкта, забезпечує захист в момент настання страхової події в їх життєдіяльності, а також може підвищити рівень соціальної безпеки населення.

Таким чином, стає актуальним дослідження функціонування регіонального ринку страхування, виявлення тенденцій, закономірностей, специфічних особливостей, цілей і завдань його розвитку. У сучасній економіці

страхування є важливим і необхідним видом діяльності, який забезпечує загальну економічну стабільність, розвиток підприємництва, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики тощо. Світовий досвід показує, що повноцінне розвиток страхового ринку дає помітний імпульс зростання національної економіки, оскільки страхування життя і пенсійне страхування є ефективними способами трансформації заощаджень населення в довгострокові інвестиції.

В умовах стабілізації економіки України, зміни форм власності більшості підприємств, потреба громадян і суб'єктів господарювання у захисті своїх майнових інтересів та інтересів працівників від різноманітних ризиків постійно росте. Держава також зацікавлене в страховому захисті свого майна та підвищенні соціально-економічної захищеності громадян України.

Необхідність дослідження питань теорії та практики страхової справи, без правильного розуміння яких неможливо проникнути в сутність страхування, зумовила звернення до праць таких вчених, як К.Г. Воблий, Є. Коломін, Ф.В. Коньшин, П.А. Нікольський, Л.А. Орланюк-Малицька, К.І. Пилов, А.П. Плешков, В.К. Райхер, Л.І. Рейтман, С. А. Рибников, В.В. Шахов та інших. Питання теорії страхування та його історичні аспекти висвітлені в роботах зарубіжних вчених таких, як Вагнер, В.А. Ойгензіхт, Ст. Фішер, Д.Д. Хемптон. При дослідженні особливостей становлення і функціонування національного ринку страхування нами були використані роботи вітчизняних економістів Ш.Р. Агєєва, Ю.С. Бугаєва, Г.А. Гуляєвой, А.А. Зернова, А.Н. Зубця, К.І. Пилова, В.А. Сухова та інших. У процесі теоретичного аналізу актуальних аспектів проблеми розвитку регіональних ринків страхування автором були використані наукові положення, розроблені А.Ю. Кузнєцовим, В.І. Лісіним, Т.П. Медведєвої і іншими.

Однак слід зазначити, що існуючі теоретичні та практичні дослідження зачіпають в основному питання становлення та розвитку національного ринку страхування, вдосконалення страхового законодавства, розробки нових видів страхування. І до сих пір немає робіт, в яких розкривалися б особливості

становлення і розвитку розвитку, регіональних ринків страхування. Зокрема, немає повного і точного визначення регіонального ринку страхування, регіональної страхової компанії, не розроблена методика територіального аналізу розвитку регіонального страхового ринку, не встановлені основні напрямки його розвитку. Потреби економіки нашої країни вимагають якнайшвидшого вирішення зазначених проблем.

Актуальність, недостатня вивченість, теоретична і практична значущість формування регіональних ринків страхування, а також необхідність виявлення проблем та визначення перспектив їх розвитку визначили вибір теми, мету і завдання дипломного дослідження.

Об'єктом дослідження є теоретичні основи страхової справи та розвиток страхового ринку України.

Предметом дослідження стали економічні відносини, що виникають на страховій компанії з надання та споживання страхових послуг.

Мета і завдання дослідження. Основною метою дослідження є теоретичне обґрунтування принципових засад функціонування страхового ринку України, а також виявлення основних напрямків його розвитку.

Для досягнення поставлених цілей в процесі дослідження було потрібно вирішення наступних основних завдань:

- Визначити сутність, структуру та особливості функціонування страхового ринку;
- Проаналізувати ретроспективу становлення та етапи розвитку страхового ринку України;
- Дослідити державне регулювання страхового ринку України – вплив на функціонування та розвиток;
- Провести аналіз діяльності СК «РЗУ Україна на ринку страхування;
- Дати оцінку впливу іноземного капіталу на структуру страхового ринку України;
- Дати оцінку економічної ефективності стратегії страхування в Україні;
- Визначити напрями та перспективи стратегічного розвитку страхового

ринку України;

- Проаналізувати світовий досвід функціонування страхового ринку та шляхи його імплементації в Україні.
- Визначити шляхи удосконалення функціонування страхового ринку України.

Теоретичною і методологічною основою наукового дослідження слугують досягнення наукової думки вітчизняних і зарубіжних вчених.

При проведенні дослідження, в якості вихідної інформації були використані постанови і рішення законодавчих, і виконавчих органів влади з питань страхування, матеріали наукових конференцій, нормативні та довідкові матеріали, дані державного комітету зі статистики України, Українського комітету держстатистики.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися різні методи і прийоми: логічного, історичного і економічного аналізу, економіко-статистичних угруповань, статистичного аналізу та математичного моделювання.

Структура роботи. Вихідна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатків.

Загальний обсяг роботи – 89 сторінок.

ВИСНОВОК

Отже, діяльність кожного учасника економічних відносин постійно стикається з різного роду ризиками, які можуть мати як сприятливі, так і несприятливі наслідки. До несприятливих небезпек відносяться: стихійні лиха природного характеру; небезпеки, пов'язані з процесом виробництва; несприятливі події соціального, економічного і політичного характеру. Для забезпечення нормальних умов життя людина повинна вміти захищатися від ризиків, що загрожують його життю, здоров'ю та процесу виробництва. Як такого захисту він використовує страхування.

Страхування - це інструмент, що дозволяє забезпечити матеріальну або грошову допомогу в момент настання страхової події. Страховим випадком в даному випадку є страховий ризик, тобто ризик, який можна застрахувати. Страхування це необхідний елемент виробничих відносин. Воно дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва в момент настання страхової події шляхом відшкодування втрат. Основними функціями страхування на наш погляд є: ризикова, ощадна, попереджувальна і інвестиційна. За допомогою перерахованих функцій більш повно розкривається економічна сутність страхування. Функції страхування реалізуються на страховому ринку. Страховий ринок це певна сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає особливий товар «страховий захист», а так само формуються пропозиція і попит на неї.

Суб'єктно-об'єктна структура страхового ринку, являє собою систему взаємовідносин між суб'єктами, що відображає їх цілі, різноспрямовані, але зустрічно-узгоджуються економічні інтереси, характер, форми організації та взаємодії з приводу руху об'єктів страхового ринку. Суб'єктами страхового ринку в економічно розвинених країнах є: страхувальники, страховики, посередники, застраховані, треті особи, професійні оцінювачі ризику і держава. Об'єктом страхового ринку є майновий інтерес, пов'язаний з володінням майна, з

життям, здоров'ям і працездатністю громадян, а також з відповідальністю страхувальників перед третіми особами.

У процесі проведеного дослідження нами було встановлено, що для повної економічної характеристики розвитку страхового ринку необхідно використовувати систему статистичних показників, що включає в себе такі показники, як:

- Сукупність обсяг страхової премії, зібраної усіма страховиками, що функціонують на страховому ринку;

- Показники структури сукупного обсягу страхової премії такі, як частка надходжень з обов'язкових видів страхування і частка з добровільних видів страхування;

- Показники структури страхових надходжень з добровільних видів страхування;

- Загальна кількість, укладених договорів страхування;

- Показники структури кількості укладених договорів страхування за добровільними та за обов'язковими видами страхування;

- Сукупність обсяг страхових виплат;

- Відносний показник коефіцієнта виплат;

- Відносний показник, що відображає частку страхових надходжень в ВВП країни (регіону), в якій функціонує страховий ринок;

- Показники фінансового становища страхових організацій;

- Кількість страхових організацій, що здійснюють страхову діяльність;

- Статутний капітал страхових організацій працюють на страховому ринку;

 - Показник капіталовіддачі страховиків;

- Показники структури розміщення страхових резервів.

Для отримання оцінки розвитку страхового ринку необхідно розрахувати перераховані показники і порівняти їх з аналогічними показниками страхових ринків економічно розвинених країн. Структуру страхового ринку можна розглядати з інституційної або територіальної точки зору. В інституціональному аспекті вона представлена акціонерними, корпоративними, взаємними і

державними страховими компаніями. У територіальному аспекті виділяють місцевий (регіональний), національний (внутрішній) і світовий страхові ринки.

Територіальний аналіз національного ринку страхування виявив з одного боку наявність сформованого в Україні національного ринку страхування. Основними проблемами розвитку страхового ринку є: консолідація великих страхових компаній в Україні; нерозвиненість регіональної інфраструктури страхового ринку; відсутність хорошої законодавчої бази; неплатоспроможність основної маси страхувальників; відсутність страхової культури в суспільстві; нестача фахівців з страхування і оцінці страхових ризиків; нерозвиненість ринку перестрахування; не розробленість інструментів інвестування; відсутність інформаційної бази та інші.

Розвиток національного ринку страхування є важливим кроком, що забезпечує стабільність і впевненість у завтрашньому дні господарюючим суб'єктам. Для створення ефективної системи страхового покриття перед страховиками на сьогоднішній день постає необхідність вирішення наступних проблем: залучення нових страхувальників; розробка тарифної політики, що задовольняє потреби страхувальників у забезпеченні страхового покриття; розробка нових видів страхування; удосконалення вже наявних видів.

Аналіз розвитку і становлення страхової справи в Україні дозволяє зробити висновок, що страхування, зародившись ще у другому тисячолітті до нашої ери, було важливим і необхідним елементом в будь-якому суспільстві. Його сутність протягом декількох століть практично не змінювалася, трансформувалися лише форми страхової справи. На перших етапах свого розвитку страхування носило форму взаємодопомоги, тобто члени страхового товариства страхували самі себе від несприятливих подій і не ставили перед собою мети отримання доходу. Надалі стали з'являтися страхові товариства, що ставлять перед собою не тільки цілі забезпечення страховим покриттям своїх членів, а й заняття комерційною діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд за 2018 р. Страховий ринок. URL: <http://www.credit-rating.ua>. (дата звернення 25.02.2019)
2. Василенко А. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній: стратегія та пріоритети. 2014. 38–46 с.
3. Василенко А.В. Інвестиційна стратегія страхових компаній. Київ. 2012. 568 с.
4. Василенко А.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ, 2008. 16 с.
5. Воробьев Ю.Н. Страховой рынок и его возможности по финансированию экономики Украины. 2010. – № 2–3. – С. 49–52.
6. Залетов О.М. Державне регулювання ринку страхування життя в умовах глобалізації світової економіки. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка - 2007. – №97. – С. 37–39.
7. Качур Р.П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України. : дисертація Львів, 2015 – 237 с.
8. Костерчук К. А. Вимоги до інвестиційної діяльності страхових компаній України. Вісник № 18: 2018. URL: <https://is.gd/f6xCaG> (дата звернення: 15.03.2019)54 .www.dfp.gov.ua. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.
9. Кочетков А. Страховой рынок Франции, 2004 URL: articles.excelion.ru (дата звернення: 15.03.2019).
10. Кублікова Т. Б. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія / Т. Б.Кублікова, Е. І. Курганська. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 323 с.
11. Кублікова Т. Б. Управління інноваціями: теорія та практика: навчальний посібник / Т. Б. Кублікова. – Одеса: Астропринт, 2014. – 236 с.
12. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посібник Київ. : ЦУЛ, 2004. – 376 с.

13. Майданченко І.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній – шлях до економічного зростання. 2012. 41–44 с.

14. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <http://nfp.gov.ua> (дата звернення 13.03.2019).

15. Офіційний сайт Державної служби статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 13.03.2019).

16. Огорокова О. А. Зарубіжний досвід інвестиційної діяльності страхових компаній. Вісник №5: 2012.

17. Поплавський О. О., Аналіз інвестиційного потенціалу страхових компаній в умовах фінансової нестабільності. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5347> (дата звернення: 10.03.2019)

18. Про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Положення від 06 липня 2018 р. № 782/32234 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#n25> (дата звернення 13.03.2019)

19. Пацурія Н., Белова О., Безручко Ю. Правове регулювання страхування та роздрібних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правовий аналіз. – Київ 2007. – 196 с.

20. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 23.11.2011 №1070 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011> (дата звернення: 15.03.2019).

21. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 №2664-III URL: zakon.rada.gov.ua. (дата звернення 15.03.2019).

22. Про страхування: Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 №47-93 URL: zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 15.03.2019).

23. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. (дата звернення: 20.12.2018)

24. Рейтинг страхових компаній України за 2002–2018 рр. URL:

<http://forinsurer.com/ratings/>

25. Страховий ринок України 9 місяців 2018 р. URL: <https://forinsurer.com/files/file00647.pdf>. (дата звернення 10.03.2019)

26. Страховий ринок України 2017р. URL: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf>

27. Соловйова О. Обґрунтування інвестиційної стратегії страхової компанії в Україні. Вісн. Дніпр. універ. 2011. № 5 (4). С. 69-76.

28. Ткаченко Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ., 2004. 20 с.

29. Федорова В. А., Лернер Л. Г.. Порівняльне дослідження законодавства у сфері страхування в Україні та провідних країнах світу URL: <https://is.gd/EJkbQl> (дата звернення: 15.03.2019).

30. Фінансовий звіт страховика за 9 місяців 2018 р. AXA Страхування. URL: <https://is.gd/rdUI6X> (дата звернення 10.03.2019)

31. Федоренко В.Г. Інвестознавство. Київ, 2013. 480 с.

32. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.03.2019).

33. European Insurance in Figures URL: <https://is.gd/wcCVlg> (дата звернення: 15.03.2019)

URL:<http://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-investitsionnoy-deyatelnosti-strahovyh-kompaniy> (дата звернення 15.03.2019)

34. European insurance in Figures URL: <https://is.gd/EgZ4Ii> (дата звернення: 15.03.2019)

35. European Insurance and Pensions Committee (EIOPC) URL: ec.europa.eu (дата звернення: 15.03.2019).

36. Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act – 1991 URL: thomas.loc.gov (дата звернення: 15.03.2019).

37. Insurance TOP: загально наук. журн./ засн.:Укр. науково-дослідний університет. 2003, березень - Київ. Щоміс. 2017, № 4(60), 13-43 с.

38. Insurance TOP: загально наук. журн./ засн.:Укр. науково-дослідний університет. 2003, березень - Київ. Щоміс. 2016, № 4(56), 13-43 с.

39. Insurance TOP: загально наук. журн./ засн.:Укр. науково-дослідний університет. 2003, березень - Київ. Щоміс. 2015, № 4(52), 13-43 с.
40. Insurance TOP: загально наук. журн./ засн.:Укр. науково-дослідний університет. 2003, березень - Київ. Щоміс. 2018, № 4(64), 13-43 с.
41. Kenneth, W. (1999). How to Draft and Interpret Insurance Policies. West Boomfield: Casualty Risk Publishing. 285 p.
42. Lloyd's: The official site URL: www.lloyds.com. (дата звернення: 15.03.2019).
43. The Department for Business, Innovation & Skills (BIS) URL: www.gov.uk. (дата звернення: 15.03.2019).
44. The McCarran-Ferguson Act: Implications of repealing the insurers' antitrust exemption URL: www.gpo.gov. (дата звернення 15.03.2019)
45. Налоговый Кодекс Украины.